

Annales

Instituti

Archaeologici

X - 2014

Godišnjak

*Instituta za
arheologiju*

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Editor's office adress

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
<http://www.iarh.hr>

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršne urednice/Desk editors

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Tehničke urednice/Technical editors

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj

Uredništvo/Editorial board

Katarina Botić, Hrvoje Kalafatić, Siniša Krznar, Ivana Ožanić Roguljić, Ana Konestra, Andreja Kudelić, Asja Tonc,
Marina Ugarković

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti, Kornelija Michreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Prijevod na engleski/English translation

Sanjin Mihelić

Lektura/Language editor

Ivana Majer (hrvatski jezik/Croatian)
Sanjin Mihelić (engleski jezik/English)

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Kristina Jelinčić Vučković
Kristina Turkalj
Ivana Ožanić Roguljić
Katarina Botić

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambreč

©Institut of archaeology, Zagreb 2014.

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

- 9** **Daria Ložnjak Dizdar**
Mirela Hutinec
- Sotin – rezultati istraživanja 2013. godine
- 14** **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar
- Rezultati istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2013. godine
- 21** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
- Terenski pregled i arheološki nadzor na rekonstrukciji državne ceste D212, Kneževi Vinogradi – Zmajevac
- 25** **Marko Dizdar**
- Terenski pregled i nadzor na izgradnji dionice državne ceste D-2 – južna obilaznica Osijeka
- 29** **Ivana Ožanić Roguljić**
- Probno arheološko istraživanje lokaliteta Beli Manastir – Popova zemlja (AN 2)
- 34** **Tatjana Tkalčec**
- Probna arheološka istraživanja lokaliteta AN3 Beli Manastir – Sudaraž, sjever na trasi autoceste A5 Beli Manastir – Osijek – Svilaj 2013. godine
- 42** **Hrvoje Kalafatić**
- Probna arheološka istraživanja lokaliteta AN 4 Novi Bolman – Grablje kod Jagodnjaka u Baranji
- 45** **Marija Buzov**
- Probna istraživanja na trasi buduće autoceste A5 Beli Manastir – Osijek – Svilaj, dionica Beli Manastir – Osijek, arheološko nalazište AN 8 Beli Manastir – Atar, Napuštene njive
- 50** **Siniša Krznar**
- Probno arheološko istraživanje lokaliteta Novi Čeminac – Remanec poljana – Krčevine, na trasi spojne ceste istočno od čvora Čeminac – južni krak (AN 9)
- 55** **Tajana Sekelj Ivančan**
- Probni rovovi na arheološkom nalazištu Jagodnjak – Ciglana i Čemin – Ciganska pošta
- 63** **Zorko Marković**
Katarina Botić
- Podgorač, Ražište – rezultati arheoloških istraživanja 2013. godine
- 69** **Kornelija Minichreiter**
- Slavonski Brod, Galovo, arheološka istraživanja 2013.

CONTENTS

Archaeological Excavations

- 9** **Daria Ložnjak Dizdar**
Mirela Hutinec
- Sotin – the results of research in 2013*
- 14** **Tomislav Hršak**
Tino Leleković
Marko Dizdar
- The results of the investigations at Batina-Sredno in 2013*
- 21** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marko Dizdar
- Field survey and archaeological supervision of the reconstruction of State Road D212, Kneževi Vinogradi – Zmajevac*
- 25** **Marko Dizdar**
- Field survey and supervision of the construction of a section of D-2 State Road – the southern bypass of Osijek*
- 29** **Ivana Ožanić Roguljić**
- Trial archaeological excavations at the Beli Manastir – Popova zemlja site (AS 2)*
- 34** **Tatjana Tkalčec**
- Trial archaeological investigations at AS3 Beli Manastir-Sudaraž, north, on the route of the A5 Beli Manastir – Osijek – Svilaj motorway in 2013*
- 42** **Hrvoje Kalafatić**
- Trial archaeological investigations at the AS4 Novi Bolman-grablje site near Jagodnjak in Baranja*
- 45** **Marija Buzov**
- Trial investigations on the route of the future motorway A5 Beli Manastir – Osijek – Svilaj, the Beli Manastir – Osijek section, the archaeological site AS 8 Beli Manastir – Atar, Napuštene njive*
- 50** **Siniša Krznar**
- Trial archaeological investigation at Novi Čeminac-Remanec poljana-Krčevine, on the route of a connecting road east of south extension Čeminac (AS 9)*
- 55** **Tajana Sekelj Ivančan**
- Trial trenches at the archaeological sites Jagodnjak – Ciglana and Čemin – Ciganska pošta*
- 63** **Zorko Marković**
Katarina Botić
- Podgorač, Ražište – results of the archaeological excavations in 2013*
- Kornelija Minichreiter**
- Slavonski Brod, Galovo, Archaeological Research in 2013*

- 73** **Tatjana Tkalčec**
Posljednja sezona sustavnih zaštitnih arheoloških istraživanja nalazišta Crkvari – crkva sv. Lovre 2013. godine
The last season of systematic rescue archaeological investigations at Crkvari – St. Lawrence church in 2013
- 82** **Marko Dizdar**
Rezultati istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2013. godini
The results of the 2013 excavation at the La Tène culture cemetery in Zvonimirovo – Veliko polje
- 85** **Tatjana Tkalčec**
Iva Kostešić
Izrada digitalnog modela reljefa arheološkog nalazišta na primjeru Gradine kod Špišić Bukovice
The creation of a digital relief model of an archaeological site on the example of Gradina near Špišić Bukovica
- 95** **Daria Ložnjak Dizdar**
Marija Mihaljević
Marko Dizdar
Dolina Glavičice – rezultati istraživanja 2013. godine
Dolina Glavičice – the results of the 2013 investigations
- 99** **Tajana Sekelj Ivančan**
Četvrta sezona arheoloških istraživanja nalazišta Virje – Volarski breg/Sušine
The fourth season of archaeological investigations at Virje – Volarski breg/Sušine
- 104** **Siniša Krznar**
Arheološko istraživanje nalazišta Torčec – Cirkvišće 2013. godine
Archaeological investigation at Torčec-Cirkvišće in 2013
- 110** **Snježana Karavanić**
Andreja Kudelić
Arheološka i geofizička istraživanja na lokalitetu Kalnik – Igrišće 2013. godine
Archaeological and geophysical investigations at the Kalnik-Igrišće site in 2013
- 116** **Tatjana Tkalčec**
Zaštitna arheološka istraživanja nalazišta Krapina – Vukšićev breg u 2013. godini
Rescue archaeological investigations at Krapina – Vukšićev breg in 2013
- 128** **Marina Ugarković**
Ivančica Schrunk
Vlasta Begović
Marinko Petrić
Tina Neuhauser
Hvar, otok Sveti Klement, uvala Soline, arheološka istraživanja 2013.
Hvar, St. Clement island, Soline Bay, archaeological investigations in 2013
- 134** **Tatjana Tkalčec**
Nastavak konzervatorskih radova na burgu Vrbovcu u Klenovcu Humskom u 2013. godini
The continuation of conservation work at Vrbovec castle in Klenovec Humski in 2013
- 140** **Asja Tonc**
Ivan Radman-Livaja
Rezultati probnih iskopavanja na gradini Svete Trojice 2013. godine
The results of trial excavations at the Holy Trinity (sv. Trojica) hillfort in 2013
- 144** **Goranka Lipovac Vrklijan**
Bartul Šiljeg
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra
Sustavna istraživanja lokaliteta Crikvenica – Ad turre: terenski rad i obrada nalaza u 2013. godini
Systematic investigations at Crikvenica – Ad turre: fieldwork and find processing in 2013

148 **Bartul Šiljeg**
Vladimir Kovačić
Nera Šegvić
Iva Kostešić

Arheološko-konzervatorska istraživanja lokaliteta Stancija Blek (Tar) u 2013. godini

148 **Bartul Šiljeg**
Vladimir Kovačić
Nera Šegvić
Iva Kostešić

Archaeological investigations and conservation work at the Stancija Blek site near Tar in 2013

154 **Katarina Botić**

Prikupljanje uzoraka drveta – peta sezona 2013. godine

154 **Katarina Botić**

Wood sampling – fifth season 2013

Terenski pregledi

159 **Daria Ložnjak Dizdar**
Mirela Hutinec
Marko Dizdar

Terenski pregled područja između Sotina i Opatovca

159 **Daria Ložnjak Dizdar**
Mirela Hutinec
Marko Dizdar

Field survey in the area between Sotin and Opatovac

164 **Zorko Marković**
Jasna Jurković
Danimirka Podunavac

Rezultati rekognosciranja arheoloških terena katastarske općine Donja Motičina 2012. godine

164 **Zorko Marković**
Jasna Jurković
Danimirka Podunavac

Results of the archaeological field survey of sites in Cadastral Municipality Donja Motičina in 2012

169 **Marko Dizdar**

Terenski pregled dionice državne ceste D-2 – sjeverna obilaznica Virovitice

169 **Marko Dizdar**

Field survey of a section of D-2 state road – the northern bypass of Virovitica

174 **Hrvoje Kalafatić**

Arheološki terenski pregled područja izgradnje pruge Križevci – Koprivnica – Botovo

174 **Hrvoje Kalafatić**

Archaeological field survey on the route of construction of the Križevci-Koprivnica-Botovo railway

182 **Daria Ložnjak Dizdar**
Tatjana Tkalčec

Terenski pregled predjela lijeve obale srednjeg toka rijeke Glogovnice (Tučenik, Buzadovec, Poljana Križevačka, Cubinec)

182 **Daria Ložnjak Dizdar**
Tatjana Tkalčec

Field survey of the left bank of the middle course of the Glogovnica river (Tučenik, Buzadovec, Poljana Križevačka, Cubinec)

192 **Hrvoje Kalafatić**
Bartul Šiljeg

Arheološki terenski pregled područja izgradnje Nove luke Sisak

192 **Hrvoje Kalafatić**
Bartul Šiljeg

Archaeological field survey in the area of construction of the New Port in Sisak

197 **Marko Dizdar**
Asja Tonc

Terenski pregled na području novoga trajektnog pristaništa Stinica

197 **Marko Dizdar**
Asja Tonc

Field survey in the area of the new ferry port at Stinica

202 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Bartul Šiljeg
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra
Iva Kostešić
Nera Šegvić

Projekt Arheološka topografija otoka Raba: rezultati terenskog pregleda poluotoka Lopara u 2013. godini

202 **Goranka Lipovac Vrkljan**
Bartul Šiljeg
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra
Iva Kostešić
Nera Šegvić

The “Archaeological Topography of the Island of Rab” Project: the results of the 2013 field survey of the Lopar Peninsula

Eksperimentalna arheologija

209 Andreja Kudelić

Testiranje horizontalne keramičarske peći i pečenje posuda u redukcijskoj atmosferi

209 Andreja Kudelić

The testing of a horizontal pottery kiln and firing pots in a reductive atmosphere

Ostala znanstvena djelatnost Instituta za arheologiju

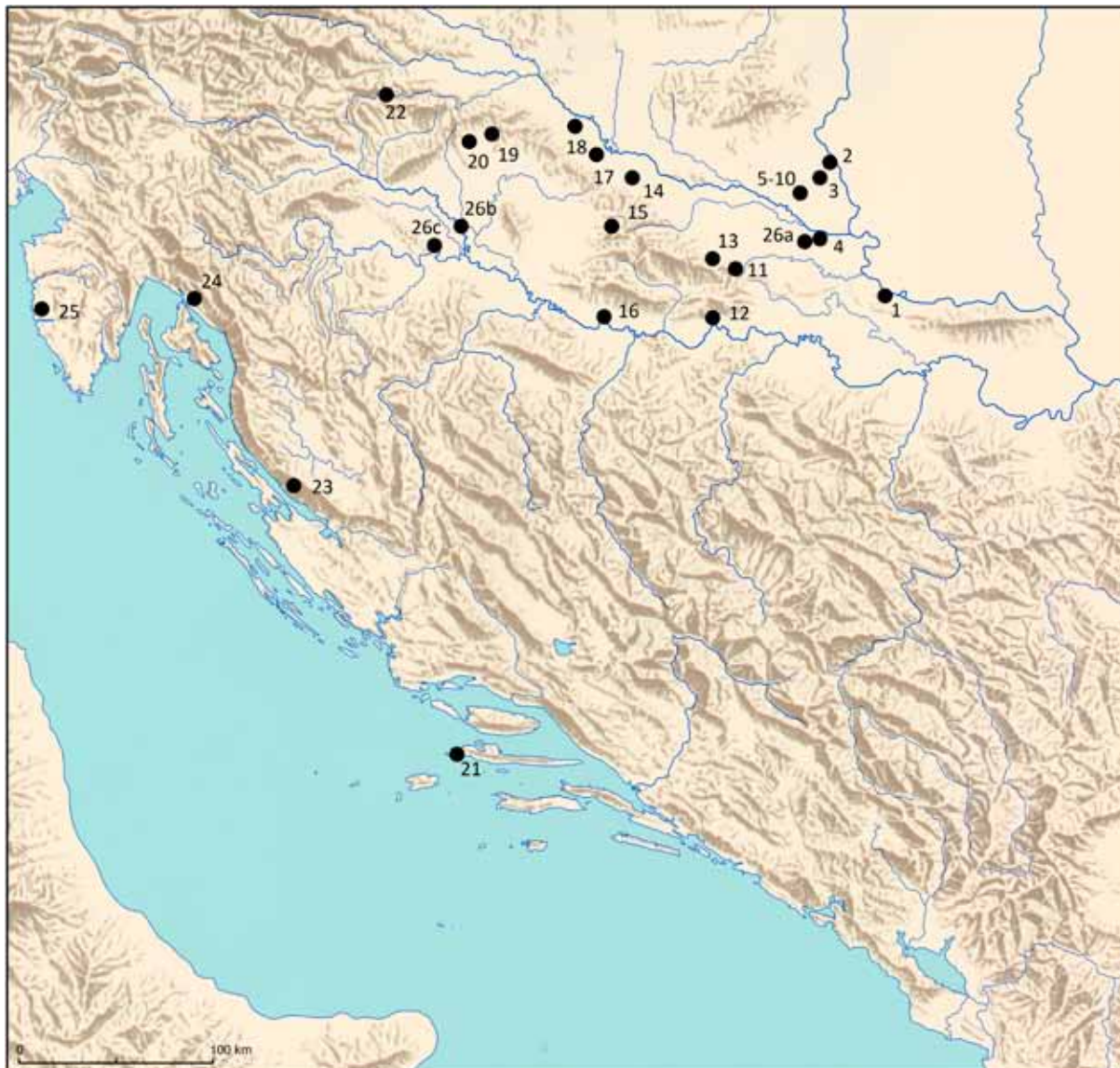
217-228

Additional scientific activity of the Institute

217-228

Arheološka istraživanja

Archaeological Excavations

1. Sotin
2. Batina Sredno
3. Kneževi vinogradi-Zmajevac
4. D2 južna obilaznica Osijek
5. AN2 Beli Manastir, Popova zemlja
6. AN3 Beli Manastir-Sudaraž
7. AN4 Novi Bolman-Grablje kod Jagodnjaka
8. AN8 Beli Manastir, Atar, Napuštene njive
9. AN9 Beli Manastir Novi Čeminac-Remanec poljana-Krčevine
10. AN10 Beli Manastir Jagodnjak, Ciglana i Čemin, Ciganska pošta
11. Podgorač, Ražište
12. Slavonski Brod, Galovo
13. Crkvari

14. Zvonimirovo-Veliko polje
15. Gradina kod Špišić Bukovice
16. Dolina Glavičice
17. Virje-volarski berg/Sušine
18. Torčec-Cirkvišće
19. Kalnik Igrišće
20. Krapina-Vukšićev breg
21. Sv. Klement-Soline
22. Klenovec Humski-Plemički grad Vrbovec
23. Gradina Sv. Trojica
24. Crikvenica-Igralište
25. Stancija Blek kod Tara
- 26.a, b, c, Osijek, Zagreb, Karlovac: koncentracija nalaza trupaca-detaljnije na karti strana 154

Probna arheološka istraživanja lokaliteta AN3 Beli Manastir – Sudaraž, sjever na trasi autoceste A5 Beli Manastir – Osijek – Svilaj 2013. godine

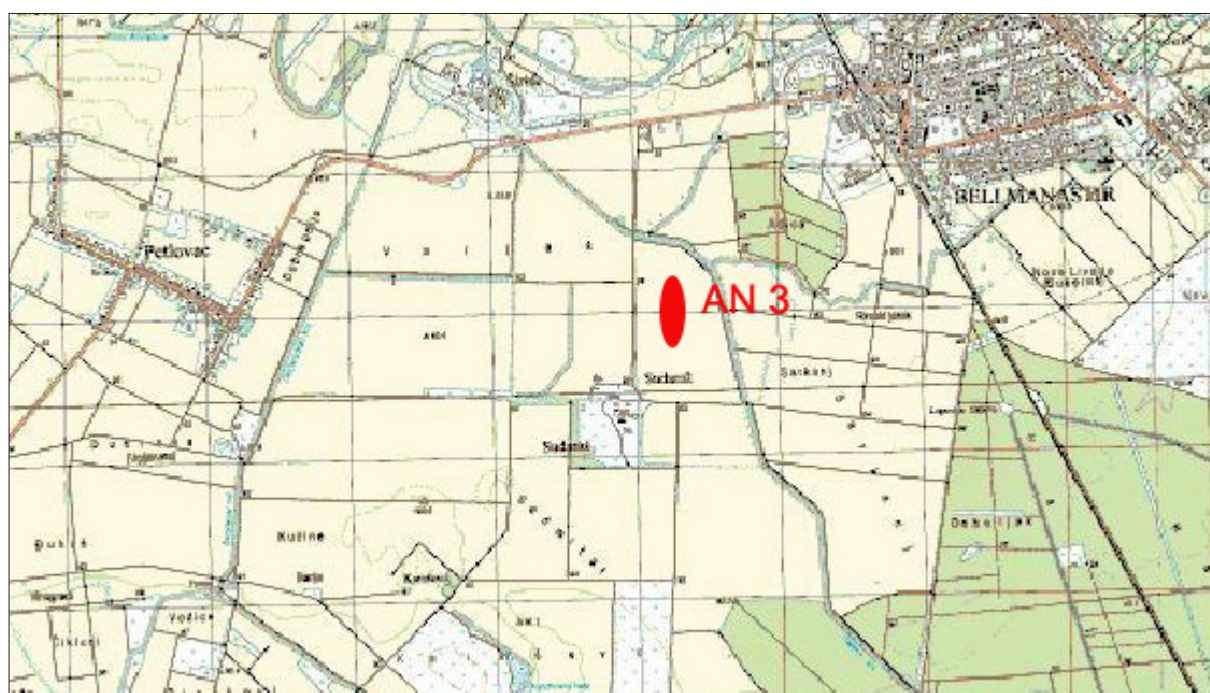
Trial archaeological investigations at AS3 Beli Manastir– Sudaraž, north, on the route of the A5 Beli Manastir – Osijek – Svilaj motorway in 2013

Tatjana Tkalčec

Primljeno/Received: 05.02.2014.
Prihvaćeno/Accepted: 03.03.2014.

Na arheološkom nalazištu AN3 Beli Manastir – Sudaraž, sjever na trasi autoceste A5 Beli Manastir – Osijek – Svilaj probnim istraživanjima Instituta za arheologiju ustanovljeno je višeslojno nalazište s iznimnom koncentracijom jama i objekata. Brojne zabilježene jame na svojim površinama nisu sadržavale pokretne nalaze te velikom broju objekata nije bilo moguće definirati kronološku odrednicu, međutim evidentno je da većina objekata pripada kasnosrednjovjekovnom selištu, dok su manje zastupljeni nalazi iz razdoblja neolitika i eneolitika.

Ključne riječi: probna arheološka istraživanja, autocesta A5, neolitik, eneolitik, kasni srednji vijek, Beli Manastir
Key words: trial archaeological investigations, A5 motorway, Neolithic, Eneolithic, Late Middle Ages, Beli Manastir

Sl. 1 Položaj nalazišta AN3 Beli Manastir – Sudaraž, sjever (TK 1 : 25 000, Geoportal)

Fig. 1 The position of the site AS3 Beli Manastir – Sudaraž, north (TK 1: 25000, Geoportal)

Lokalitet AN3 Beli Manastir – Sudaraž, sjever evidentiran je metodom arheoloških rekognosciranja na trasi buduće autoceste A5, Beli Manastir – Osijek – Svilaj, dionice Beli Manastir – Osijek, na stacionaži od 6+500 do 7+200.

Prije građevinskih radova na budućoj autocesti bilo je potrebno ustanoviti rasprostiranje i gustoću ranije evidentiranoga arheološkog nalazišta unutar navedenog područja putem probnih rovova, s ciljem izrade plana i projekta za provedbu cjelokupnih zaštitnih arheoloških istraživanja na samom lokalitetu.

Institut za arheologiju je od 3. do 5. listopada 2013. godine na registriranom lokalitetu proveo probna arheološka istraživanja.¹ Financijska sredstva osigurana su od strane naručitelja – Hrvatskih autocesta d.o.o. iz Zagreba. Probna iskopavanja provedena su uz odobrenje nadležnoga Konzervatorskog odjela u Osijeku Ministarstva kulture Republike Hrvatske.²

Arheološko nalazište AN3 Beli Manastir – Sudaraž, sjever nalazi se jugozapadno od Belog Manastira, nedaleko od naselja Sudaraž u Osječko-baranjskoj županiji. Sudaraž je nenaseljeno naselje udaljeno 6 km jugoistočno od općinskog sjedišta Petlovca i 4 km cestom jugozapadno od Belog Manastira (sl. 1). Nalazište se prostire u nizinskom kraju na tek blago povišenom brežuljku na kojem je zamijećena i najveća koncentracija nalaza (▼94,22 m n. m.), a koji nadvisuje širi okolni teren za oko pola metra (sl. 2). U dosadašnjoj stručnoj literaturi nalazište nije bilo poznato.

Arheološkim istraživanjima koja su trajala dva i pol radna dana, obuhvaćena je planirana površina od 2299 m², raspoređena u 18 sondi. Istražene sonde su prostorno određene i dokumentirane, a nakon istraživanja zatrpane zemljom.³ Primijenjena je metoda sondiranja odabranih površina – strojno uklanjanje humusa do arheoloških kulturnih slojeva koje se potom dokumentiralo, a ne i iskopavalo. Korišten je stroj od 23 tone (»gusjeničar«) sa žlicom širine 2 m te povremeno i bager »točkaš« promjera žlice 1,5 m (sl. 3).

Probim istraživanjima ustanovljeno je naseljavanje ovog položaja od prapovijesti do u srednji vijek. Na južnijim dijelovima registriranog lokaliteta nisu ustanovljeni tragovi naseljavanja, međutim u središnjem i sjevernom dijelu lokaliteta otkriveni su tragovi iznimno gustog naseljavanja. Registrirano je preko 100 arheoloških objekata (stambeni i gospodarski objekti, jame, vatrišta, peći itd.) (sl. 4–7).

Na pojedinim mjestima obavljeno je dublje sondiranje kroz geološke slojeve kako bi se dobio uvid u slojevitost nalazišta. Sonde (probni rovovi) su postavljene duž čitavog lokaliteta sredinom trase te poprečno na središnju os trase. Pozicioniranjem poprečnih rovova definirani su rubovi lokaliteta, odnosno sjeverna i južna granica. Sondiranje poprečnim rovovima je izostavljeno na dijelu lokaliteta na kojem je registrirana velika koncentracija nalaza središnjim rovom, kako bi se što manje oštećivali ostaci arheološkog lokaliteta ispod humusa. Ipak, na

Sl. 2 Pogled na nalazište Beli Manastir – Sudaraž, sjever (snimila: T. Tkalčec)

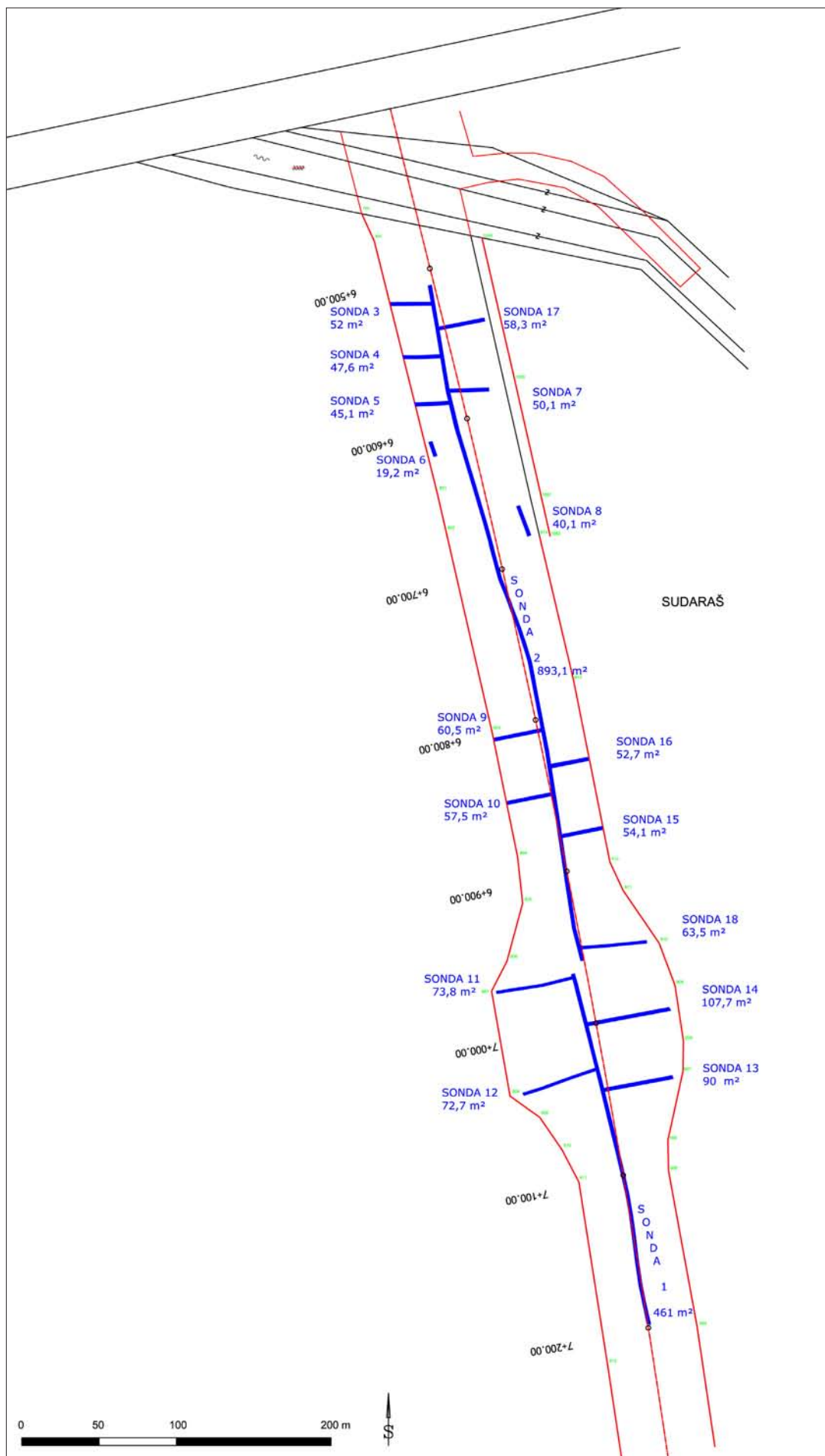
Fig. 2 A view of the site Beli Manastir–Sudaraž, north (photo: T. Tkalčec)

1 Voditeljica istraživanja bila je dr. sc. Tatjana Tkalčec, znanstvena suradnica Instituta za arheologiju. Uz voditeljicu su u probnim iskopavanjima sudjelovali djelatnici Instituta za arheologiju: kao zamjenik voditeljice dr. sc. Siniša Krznar, znanstveni novak, dr. sc. Kristina Jelinčić Vučković, viša stručna suradnica, te dr. sc. Tajana Sekelj Ivančan, znanstvena savjetnica. Poslove strojnog iskopa i zatrpavanja sondi preuzela je tvrtka Hedone d.o.o., a same radove izveo je Lukić-iskop iz Antunovca.

2 Institut za arheologiju je u suradnji s Odjelom za arheologiju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti proveo probna iskopavanja niza arheoloških nalazišta, a koordinator svih radova bio je dr. sc. Hrvoje Kalafatić iz Instituta za arheologiju koji je održavao kontakte s naručiteljem od čije je strane za nadzor radova bio zadužen ing. Nedjeljko Lončarević. Nadzor sveukupnih radova od strane Konzervatorskog odjela u Osijeku Ministarstva kulture RH obavljala je dipl. arheologinja Vlatka Revald-Radolčić. Nakon obrade, pokretni nalazi bit će predani na pohranu u Muzej Slavonije Osijek.

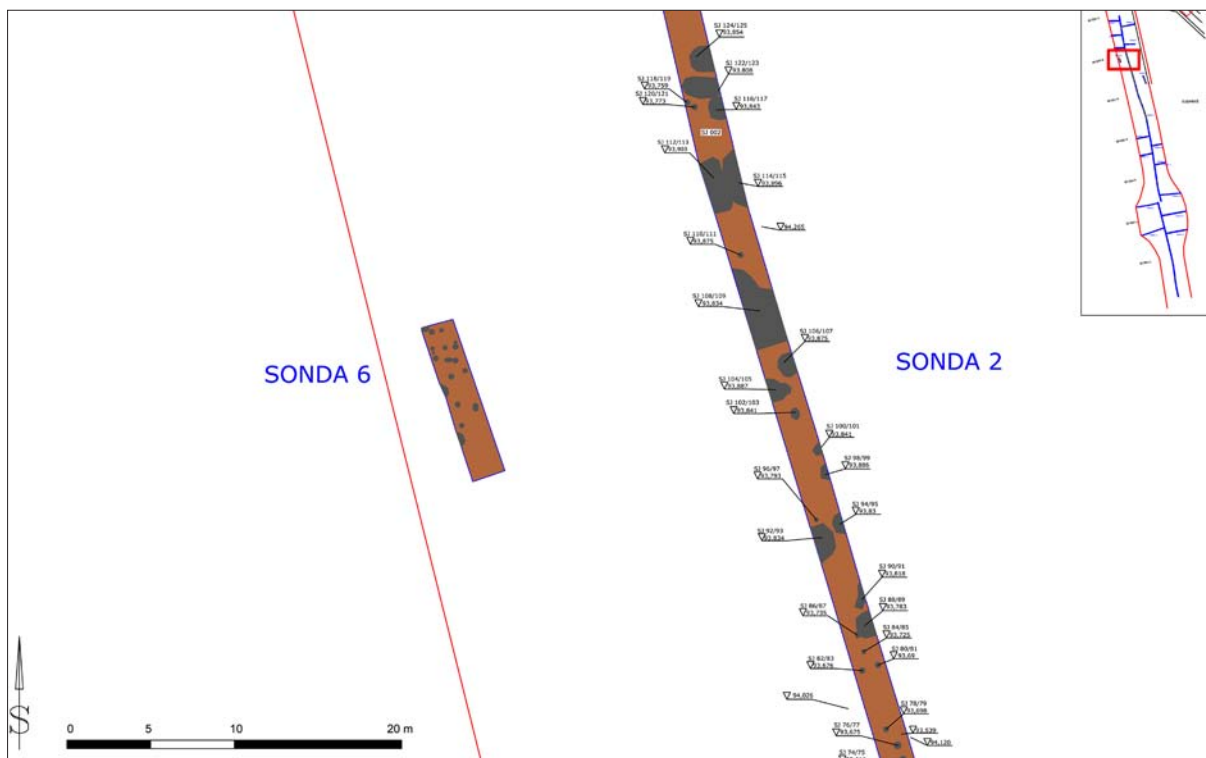
tom dijelu su postavljene rubne manje sonde – sonda 6 i sonda 8, čiji je cilj bio definirati horizontalnu stratigrafiju nalazišta i tipove objekata (postojanje stambenih i gospodarskih objekata

3 Zabilježeno je 215 stratigrafskih jedinica od kojih se mogu izdvojiti slojevi, ukopi i zapune. S površine zabilježenih arheoloških cjelina prikupljeni su pokretni arheološki nalazi i ukupno je uvedeno 28 vrećica s nalazima keramičkih ulomaka. Uzeta su tri uzorka životinjskih kostiju iz jama i vatrišta. Digitalizaciju kompletne terenske nacrtne dokumentacije u odgovarajućim mjerilima (obrada i izrada crteža u AutoCAD-u) obavila je dr. sc. Kristina Jelinčić Vučković te je načinjeno 19 situacijskih planova. Tijekom iskopavanja snimano je digitalnim fotoaparatom te su napravljene ukupno 322 digitalne fotografije.

Sl. 3 Pozicije i površina probnih sondi (crtež: K. Jelinić Vučković)

Fig. 3 The positions and surfaces of the test pits (drawn by: K. Jelinić Vučković)

Sl. 4 Velika gustoća registriranih objekata – prikaz dijela sonde 2 i sonde 6 (crtež: K. Jelinčić Vučković)

Fig. 4 The great density of documented features – a drawing of a part of trench 2 and trench 6 (drawn by: K. Jelinčić Vučković)

ili tek otpadne jame i slično) na rubnim područjima širine trase autoceste kako bi se dobio uvid u obujam poslova prilikom budućih sustavnih arheoloških istraživanja lokaliteta.

Prosječna dubina iskopa, odnosno debljina humusnog sloja iznosi 50 cm. Ispod humusa (SJ 001) prostire se sloj zdrave ilovače žućkasto-smeđe boje (SJ 002) u kojem su zabilježeni svi arheološki objekti. Na pojedinim mjestima zdravica sa zabilježenim objektima se nalazi i na 55 cm dubine, dok je na drugima na 40 ili 45 cm relativne dubine. Probnim dubljim sondama ustanovljeno je da se ispod sloja SJ 002 nalazi sloj pjeskovite svjetložute zemlje (SJ 009), međutim arheološke pojave su evidentirane već u gornjem sloju SJ 002.

Iz prapovijesnih razdoblja prikupljeni su nalazi keramike na površini nekoliko objekata koji upućuju na naseljenost u razdoblju neolitika (vjerojatno starčevačke kulture) te eneolitika (sl. 8–10).⁴ Mnoštvo je jama na čijim površinama nisu pronađeni nalazi koji bi nam omogućili njihovo kronološko opredjeljenje te nije u potpunosti jasno u kojem je od ova dva razdoblja intenzitet naseljavanja bio veći.

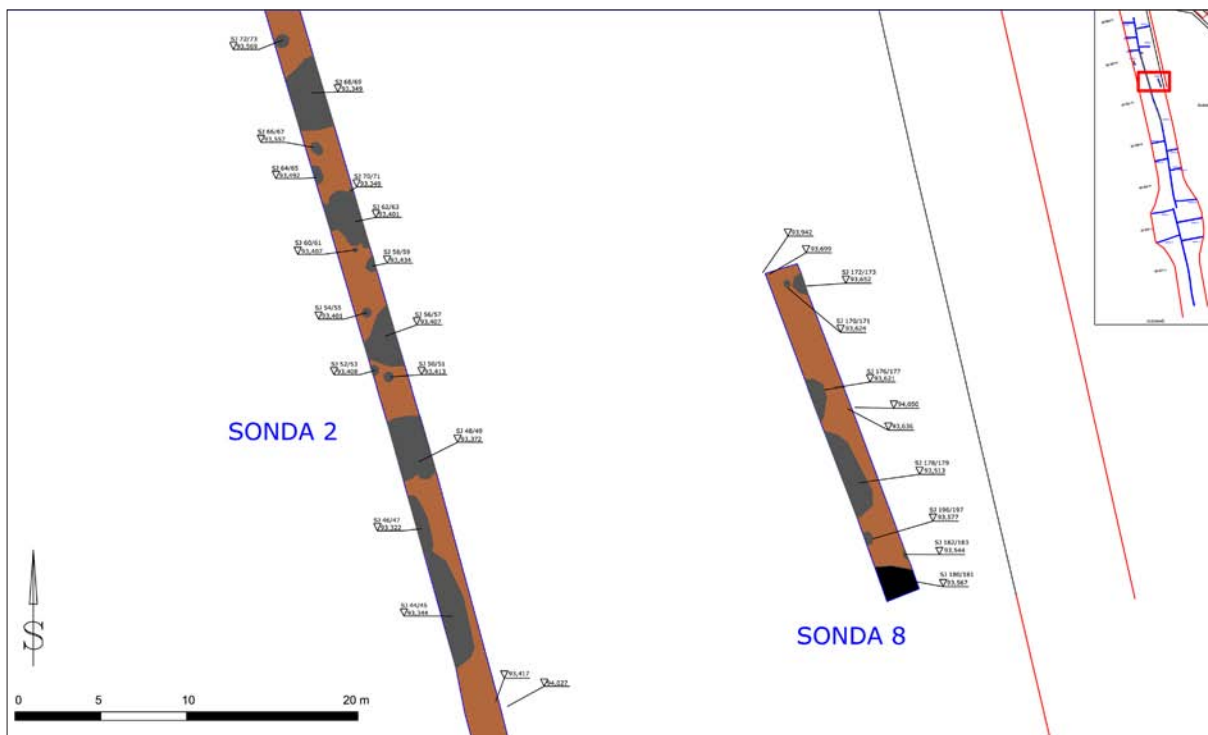
Rasprostranjenost prapovijesnih nalaza, odnosno naselja na trasi autoceste nije u potpunosti definirana zbog male količine pronađenih površinskih pokretnih nalaza. Objekti na čijim je površinama pronađena neolitička i eneolitička keramika nalaze se u sondama 2 i 16, između stacionaža 6+900 i 6+800. I za pojedine objekte u sondi 15 predmnijevamo da je zasigurno riječ o prapovijesnim jamama iako na njihovim površinama nisu pronađeni nalazi. Mrlje prapovijesnih jama su svjetlije boje od crnih srednjovjekovnih, iako valja istaknuti da i među srednjovjekovnim objektima imamo svjetlijih zapuna. Prapovijesni objekti su zamijećeni na nešto dubljim razinama – na 47, 48 ili 49 cm relativne dubine, jedino je starčevačka jama SJ 206/207 zamijećena na relativnoj dubini od 58 cm. Jedna je pak eneolitička jama zamijećena na relativnoj dubini od 35 cm (SJ 100/101).

4 Na opredjeljenju prapovijesnih keramičkih ulomaka zahvaljujem na savjetima kolegama iz Instituta dr. sc. Zorku Markoviću, dr. sc. Hrvoju Kalafatiću, dr. sc. Marku Dizdaru i dr. sc. Dariji Ložnjak Dizdar.

Sl. 5. Velika gustoća registriranih objekata: sonda 2 – SJ 44/45, 46/47, 48/49, pogled s juga (snimila: K. Jelinčić Vučković)

Fig. 5 The great density of documented features: Trench 2 – SU 44/45, 46/47, 48/49, a view from the south (photo: K. Jelinčić Vučković)

Sl. 6 Velika gustoća registriranih objekata – prikaz dijela sonde 2 i sonde 8 (crtež: K. Jelinčić Vučković)

Fig. 6 The great density of documented features – a drawing of a part of trench 2 and trench 8 (drawn by: K. Jelinčić Vučković)

Sl. 7 Sonda 8: SJ 176/177, SJ, 178/179, SJ 180/181, pogled od sjevera (snimila: T. Tkalčec)

Fig. 7 Trench 8: SU 176/177, SU 178/179, SU 180/181, a view from the north (photo: T. Tkalčec)

Sl. 8 SJ 206: ulomci keramičkih posuda, neolitik (starčevačka kultura) (snimila: T. Tkalčec)

Fig. 8 SU 206: fragments of ceramic vessels, Neolithic (the Starčevo culture) (photo: T. Tkalčec)

Sl. 10 SJ 007: ulomak posude iz eneolitika te srednjovjekovnog lonca ukrašenog kotačićem (snimila: T. Tkalčec)

Fig. 10 SU 007: an Eneolithic potsberd and a fragment of a medieval pot with stamp-roller decoration (photo: T. Tkalčec)

Probim sondama nije ustanovljeno postojanje očuvanoga prapovijesnog sloja.

Na sjevernijim dijelovima između stacionaža 6+600 i 6+800 gdje se nalazi koncentracija srednjovjekovnih objekata, na blago povišenom terenu humus je tanji – u prosjeku između 35 i 45 cm. Među tim brojnim jamama i objektima možda je i koji prapovijesni. Iako nije bilo površinskih nalaza koji bi na to upućivali na samim jamama, ipak se na oranicama na tom dijelu prikupilo mnoštvo srednjovjekovne keramike te tek jedan ulomak eneolitičke keramike.

Ono što je iz ovih probnih istraživanja jasno definirano jest činjenica da je na istom položaju gdje su nekoć postojala prapovijesna naselja, ili nešto sjevernije, podignuto i kasnosrednjovjekovno naselje. Količina površinskih nalaza srednjovjekovne keramike, kako na samim oranicama tako i na površinama zabilježenih objekata, omogućuje nam pretpostavku kako je

riječ o većem srednjovjekovnom naselju čije se središte nalazi pod samom trasom autoceste A5. Objekti se nižu jedan za drugim u iznimno velikoj gustoći, a riječ je očito o nadzemnim stambenim i gospodarskim objektima (tragovi rupa od stupova, osobito u sondi 6; sl. 7), ali i o podrumima kuća ili pak poluukopanim kasnosrednjovjekovnim kućama (sl. 4–6). Osim toga, zabilježena su i vatrišta te peć kao i otpadne jame. Nalazi keramike, fakturom, načinima ukrašavanja (nizovi vodoravnih linija, relativno gusti nizovi kotačića), profilacijama rubova i znakovima na dnima posuda upućuju na razdoblje kasnoga srednjeg vijeka – drugu polovinu ili kraj 13. i 14. stoljeće (sl. 11–14). Pojedini nalazi bi upućivali i na početke razvoja naselja već u razvijenom srednjem vijeku, odnosno krajem 12. i u prvoj polovini 13. stoljeća, iako je zamjetan izostanak valovnica, jednostrukih ili nizova suprotno sudarajućih valovnica i kombinacija valovnica s nizovima crta koji su karakteristični za razdoblje

Sl. 9 SJ 100: ulomci keramičkih posuda, eneolitik (snimila: T. Tkalčec)

Fig. 9 SU 100: fragments of ceramic vessels, Eneolithic (photo: T. Tkalčec)

Sl. 11 SJ 10: srednjovjekovni lonac ukrašen gustim nizovima kotačića, 13. stoljeće (snimila: T. Tkalčec)

Fig. 11 SU 10: a medieval pot ornamented with dense rows of stamp-roller decoration, 13th century (photo: T. Tkalčec)

razvijenoga srednjeg vijeka, ipak imamo prisustvo jednostavnijih profilacija rubova s kombinacijom gustih nizova kotačića što je obilježje razvijenoga srednjeg vijeka, ali se može zadržati i u kasnom srednjem vijeku, odnosno prvim desetljećima kasnoga srednjeg vijeka. Iako su u potpunosti izostale raščlanjenije profilacije oboda keramičkih lonaca pomoću kojih bismo s lakoćom mogli pripisati trajanje naselja i početkom 15. stoljeća, ni

to nije isključeno s obzirom na nepostojanje lokalne tipologije srednjovjekovne keramike s toga područja (ne postoje stručne i znanstvene objave), te s obzirom na to da se određeni tipovi kuhinjskih lonaca duže vrijeme zadržavaju u upotrebi, odnosno da je lokalni lončar naprosto mogao imati specifični ukus za proizvodnju lonaca jednostavnijih profilacija oboda i, nazovimo to tako, »tradicionalnih« načina ukrašavanja i u kasnijim odsječcima kasnoga srednjeg vijeka.

U južnom dijelu terena gdje je načinjena uzdužna sonda 1 i poprečne sonde 11, 12, 13 i 14 nije bilo nalaza koji bi upućivali na postojanje arheoloških objekata, iako se strojno skidalo i do 60 cm sloja zemlje kako bismo provjerili mogućnost da se potencijalni objekti iz najstarijih neolitičkih razdoblja možda ne nalaze na dubljim razinama. Iskopane su i dvije još dublje probe koje su također dale negativan rezultat. I u samim južnim i sjevernim dijelovima sonde 2, te poprečnoj sondi 18 na jugu i poprečnim sondama 3, 4 i 17 na sjeveru registriranog nalazišta imamo slične negativne rezultate. S obzirom na to, u Izvešću Ministarstvu predloženo je provođenje arheološkoga zaštitnog istraživanja na nešto skraćenoj površini od rekognosciranjima zabilježene površine nalazišta, a odluku o eventualnom smanjivanju površine registriranog nalazišta koju valja istražiti budućim arheološkim zaštitnim iskopavanjima donijet će nadležni Konzervatorski odjel u Osijeku.

Buduća arheološka istraživanja lokaliteta Beli Manastir – Sudaraž, sjever pružit će neprocjenjivo vrijedne podatke o funkcioniranju ovog prostora u raznim arheološkim razdobljima, a posebice u razdoblju ranih desetljeća kasnoga srednjeg vijeka o čemu su nam dosadašnje znanstvene spoznaje, a osobito objave, u Hrvatskoj još uvijek manjkave. Obrada keramičkog materijala koji potječe iz sigurnih arheoloških konteksta predstavljat će osnovu za stvaranje regionalne ili lokalne tipologije keramike, istraživanje nadzemnih i poluukopanih kuća pružit će spoznaje o načinima gradnje drvenih objekata u srednjovjekovnim ruralnim zajednicama na području kontinentalne Hrvatske kao i spoznaje o samoj organizaciji i infrastrukturi naselja. Daljnje arheobotaničke, zoološke i druge analize omogućit će dublji uvid

Sl. 12 SJ 44: ulomci rubova srednjovjekovnih lonaca, 13. stoljeće (snimila: T. Tkalčec)

Fig. 12 SU 44: rim fragments of medieval pots, 13th century (photo: T. Tkalčec)

Sl. 13 SJ 106: ulomak ruba srednjovjekovnog lonca, 2. polovna 13. – sredina 14. stoljeća (snimila: T. Tkalčec)

Fig. 13 SU 106: a rim fragment of a medieval pot, second half of the 13th century – mid-14th century (photo: T. Tkalčec)

o gospodarstvu i vrsti prehrane srednjovjekovnih stanovnika. Nalazište Beli Manastir – Sudaraž, sjever zaslužuje vrstan stručni i znanstveni pristup i cjelovitu monografsku objavu rezultata istraživanja što svakako predstavlja profesionalnu obavezu voditelju budućih arheoloških zaštitnih istraživanja.

Summary

Between the 3rd and 5th October 2013 the Institute of Archaeology carried out test archaeological investigations at the site AS 3 Beli Manastir – Sudaraž, north, discovered in the previous field survey on the route of the future motorway A5 Beli Manastir – Osijek – Svilaj.

The site lies south-west of Beli Manastir, near the Sudaraž village in the Osijek-Baranja county (Fig. 1). The site extends in the lowland area on a slightly elevated hill, which yielded the highest concentration of finds (▲94.22 asl), rising above the wider surrounding terrain by around half a metre (Fig. 2).

The archaeological investigations lasted for two and a half working days and covered a surface of 2299 m² in 18 test pits (Fig. 3).

The test excavations ascertained that this position was inhabited from prehistory to the Middle Ages. Over a hundred archaeological features were documented (residential and work-related structures, pits, fireplaces, ovens etc.) (Fig. 4-7).

The material from the prehistoric periods consists of potsherds collected on the surface of several structures, pointing to the habitation during the Neolithic (probably the Starčevo culture) and the Eneolithic (Fig. 8-10). There are a number of pits without surface scatters that would facilitate their chronological attribution, so it is not entirely clear during which of those two periods the intensity of habitation was greater.

A late medieval settlement was built on the same place where the prehistoric settlements once stood, or somewhat more to the north. The test excavation of that settlement yielded abundant ceramic finds, a dense cluster of above-ground residential and work-related structures (traces of post-holes, especially in trench 8, Fig. 7), but also house cellars or semi-sunken late medieval houses (Fig. 4-6). Besides, fireplaces, a kiln and refuse pits were also documented. The texture, decorative methods, rim profilations and signs on the bases of vessels indicate that the pottery assemblage belongs to the Late Middle Ages – the second half or the end of the 13th century and the 14th century (Fig. 11-14).

Literatura

Tkalčec, T. 2013, *Izveštje o arheološkim istraživanjima lokaliteta AN3 Beli Manastir – Sudaraž, sjever 2013.*, *Okončana situacija*, Institut za arheologiju, Zagreb (28. 11. 2013.).

Tkalčec, T. 2014, *Lokalitet AN3 Beli Manastir – Sudaraž, sjever, Hrvatski arheološki godišnjak*, 10 (2013) (u tisku).

Sl. 14 SJ 16: ulomci srednjovjekovnih lonaca, 2. polovina 13. – 14. stoljeće (snimila: T. Tkalčec)

Fig. 14 SU 16: fragments of medieval pots, second half of the 13th century – 14th century (photo: T. Tkalčec)